

utolsó évszázadnak szól. Valami kispolgári sznobos, bennfentes, lelkendező, szakszerűtlen magatartás és modor árnyékolja e studiumok nagyrészét. M. Császár Edit kis füzeté nem osztozik velük sem tárgyválasztásban, sem modorban. Hősének, Molnár Györgynek tehetsége s fejlődéstörténeti szerepe egyaránt jelentős; jelentősebb, mint a századforduló s a századelő Pestjének sok, mostanában agyonreklámozott és jubilált színészéé, színházi emberéé. Az irodalomtörténetírást is közelebről érdeklí Molnár tevékenységének rajza. Sok vita folyt irodalmi lapokban is egykor, kísérletei körül. Arany folyóiratai, Gyulai, Salamon Ferenc, Arany László gáncsolták, dicsérték, adtak tanácsokat neki. Érthető; oly műfaji változat körül folytak próbálkozásai, amelyek, érezték, nagy befolyással lehetnek, s lettek is a legszélesebb néző rétegek, a kevésbé képzett közönség, a városi „nép” ízlésére.

A kis füzet többet ad, mint amennyit a címben ígér. Molnár tevékenységét oly széles, alaposan megrajzolt színház-történeti háttér elé vázolja föl, hogy nem csak a címfigura iránt érdeklődő, hanem a századközép rendezés-technikájának és elveinek kutatója is nagy haszonnal forgathatja. S a háttér anyaga jórészt saját kutatásra alapszik, s ahol nem, a célszerű, ügyes koncentráció ott is érdeme. S érdeme a munkának, füzettársai többségével szemben, tudományosan egzakt, szakszerű, de szakszargontól s népszerűsítéstől egyaránt ment, biztos, jól olvasható előadásmódora. Az érdekes háttér azonban néha el is nyeli a figurát; így pl. rendezői tanultságának érvényesülése mellett szívesen vettünk volna többet rendezői egyéniségének érvényesüléséről; irodalmi műveltségének, szellemi egyéniségének közrehatásáról. S arról is, milyen volt tevékenységének visszhangja, a szorosabban vett szakembereken és a közönségen túl, az irodalmi világban. Am így is, ezek nélkül is a sorozat egyik kiváló, valóban sokat nyújtó darabja ez a füzet.

Németh G. Béla

Csathó Kálmán: Író-társak között. Irodalmi és színházi emlékek. Bp. 1965. Szépirodalmi K. 382 l.

Csathót, az író-társ Schöpflin Aladár jellemzi legáltalában 1937-ben megjelent irodalomtörténetében: „... Herczeg Ferenc tintájába mártotta tollát, a hangja derűs, maliciája valamivel élesebb, atyafiságosan kedélyes úri alakjaival szemben. . . nem gondolkodóba akar ejteni, hanem szórakoztatni. . . Pikanteriája szabadabb szájú, mint elődeié, ahogy szabadabb szájú lett a társalgási stílus is. Magatartása az okos, elmés úriemberé, aki jókedvűen elmulattatja társaságát, kissé rossz-

májú, de ártalmatlan történeteivel.” Bár Csathó majd három évtizeddel később hunyt csak el, ez az 1937-ben megfogalmazott jellemzés máig is helytálló, kiegészítésre se igen szorul.

Tavaly megjelent posztumusz kötetét pályatársai emlékének szentelte a két éve elhunyt író. Könyvének lapjain Gyulai Pál, Léway József, Kiss József, Ágay Adolf, Herczeg Ferenc, Tömörkény István, Krúdy Gyula, Molnár Ferenc, Mórlicz Zsigmond és Surányi Miklós alakját villantja fel személyes emlékek, epizódok és anekdoták alapján. A holtaknak kegyeletképpen, magának az emlékezés édes-bús kedvteléséért, olvasóinak pedig szórakoztatásul. Értékelni nem kíván, csak megjeleníteni. Hangja a régi, emlékeit is abban a kedélyesen csevegő, olykor malíciózus és enyhén pikáns modorban adja elő, ahogyan annak idején regénynek és elbeszélésnek szánt könnyed történeteit. S ugyanúgy kikerüli a gondolkoztató kérdéseket, mint amazokban. Csathó az irodalmat is az anekdotá szintjén látta, akárcsak az életet. „Elmés és okos” megjegyzései akadnak, de mélyrevilágító, lényeglátó gondolatai nincsenek. Még azokról sem, akiket pedig hosszú időn át közeli barátként ismert. Az egész kötetben érződik az az intellektuális problémátlanság és lustaság, amely az ő és mestere világát jellemezte.

Mindezt tényként emlitem, s nem hiányként rovom fel. Többet, mást nemigen lehetett remélni az írótól, nem lehetett várni, hogy éppen nyolcvan éves korában változtasson írói szemléletén és gyakorlatán. Könyvét annak kell felfogni, aminek készült. Túl sok újat nem mond el benne koráról, sem az írókról, legfeljebb néhány érdekes adatot közöl. Megtudjuk például, hogy két évig Mórlicz Zsigmond padtársa volt a debreceni kollégiumban, s hajdani diáktársa később róla muntázta *Légy jó mindhalálig* című regényének egyik alakját (hogy pontosan melyiket, nem árulja el Csathó; a jelek szerint Orczyt). A Mórlicz-dramák színpadi bemutatásáról és előkészületeiről szóló tudósításai is figyelmet érdemelnek. Íróilag a Molnár Ferencről szóló portréa kötet legelevenebb fejezete; hősének szílllemessége szinte magával ragadja Csathó tokát.

Az inkább kuriózum-, mint becses dokumentumértéket jelentő kötetet néhány kisse b színészportré egészíti ki.

Tálas István

Kovalovszky Miklós: Egy Ady-vers világa. Új, tavaszi sereg-szemle. Bp. 1965. Magyar Nyelvtudományi Társaság. 76 l. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai. 111.sz)

Kovalovszky tanulmányában az érett Ady forradalmi lírájának egyik legnagyobb igényű s legbonyolultabb darabjának elemzésére vál-